

DOI: <https://doi.org/10.15407/mzu2023.32.287>
УДК 930:94(327)355.48(470+571:477)“2014/2023”

Віталій Андрейко

канд. іст. наук, доц.
декан факультету історії та міжнародних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
88000, Україна, Ужгород, пл. Народна, 3
E-mail: f-history@uzhnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9797-831X>

Ігор Тодоров

д-р. іст. наук, проф.
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
88000, Україна, Ужгород, пл. Народна, 3
E-mail: kaf-cstudy@uzhnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0986-9485>

МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.

Рецензія на книгу: Степан Віднянський, Андрій Мартинов.

Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство:
монографія. К.: Інститут історії України НАН України, 2023. 264 с.

Vitaliy Andreyko

PhD in History, Associate Professor
Dean of the Faculty of History and International Relations
Uzhhorod National University
3, Narodna Square, Uzhhorod, 88000, Ukraine
E-mail: f-history@uzhnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9797-831X>

Ihor Todorov

Doctor of History, Professor
Uzhhorod National University
3, Narodna Square, Uzhhorod, 88000, Ukraine
E-mail: kaf-cstudy@uzhnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0986-9485>

THE INTERNATIONAL DIMENSION OF RUSSIA'S WAR AGAINST UKRAINE.

A review of the book: Stepan Vidnyanskyj, Andriy Martynov. The Russian-Ukrainian War and the International Community: A Monograph. Kyiv: Institute of History of Ukraine of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2023. 264 p.

Монографія доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України, завідувача відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України Степана Віднянського та доктора історичних наук, професора, провідного наукового співробітника відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України Андрія Мартинова присвячена впливу агресії Російської Федерації проти України на систему міжнародних відносин. Проблема, обрана авторами для дослідження, незаперечно актуальна, розкрита ними кваліфіковано, із залученням значної кількості джерел.

Спираючись на цивілізаційний підхід, можна стверджувати, що сучасна війна Росії проти України має міжцивілізаційний характер. Російсько-українська війна триває вже майже десять років, що виходить за пересічні терміни сучасних воєн. Таку історичну розлогість цього конфлікту можна пояснити, якщо виходити з розуміння саме міжцивілізаційного зіткнення, бо саме війни на межі цивілізаційного розлому, згідно зі спостереженнями С. Гантінгтона, тривають пересічно довше, ніж «звичайні» війни всередині окремих цивілізацій. З огляду на дії РФ у Сирії та спецоперації, здійснені проти ФРН, США, Великої Британії, зміцнюється думка, що конфлікт з Україною є частиною розлогіших подій, тобто — лише «українським фронтом» у боротьбі Кремля проти Заходу. Ось чому допомога, яку Україна отримує від західних країн, є наслідком поступового набуття усвідомлення, що наша країна займає ключове геополітичне положення на сході Європи, і жертвувати «новою демократією» ніяк не можна. Між Балтійським і Чорним морями проходить невидимий, але реальний кордон поміж принципово різними культурними світами. І якщо Росія вчергове кидає виклик Заходу, то нам на своєму боці треба мати усіх потенційних союзників. Україна свій вибір зробила, закріпивши в Конституції власне європейське та євроатлантичне покликання. Війна пришвидшила розворот до західного світу навіть на тих українських теренах, які російські політики доволі умоглядно вважали «ісконно руськими» територіями.

Виклики демократичним цінностям в умовах вторгнення Російської Федерації в Україну включають міжнародно-правові, економічні, політичні та інформаційні аспекти. Росія розглядає Україну, як і Захід, як свого екзистенційного ворога. Російська Федерація не сприймає право України на існування як незалежної держави й переслідує свою кінцеву мету — повне знищення її як суб'єкта міжнародного права та геополітичної реальності. Для абсолютної більшості росіян характерна ненависть до всього українського, європейського, західного. Не можна не погодитися з экс-міністром закордонних справ В. Огризком: «Русь і Московія від самого початку були різними і антагоністичними: Русь — цивілізаційно та ментально була невід'ємною частиною Європи, Московія — Азії».

Монографія Степана Віднянського та Андрія Мартинова складеться з 11 розділів, які демонструють чіткий та логічний план дослідження. Кожен розділ указує на окремі аспекти ставлення різних країн та міжнародних організацій до російсько-української війни. У монографії визначений вплив РФ на різні європейські країни, зокрема Німеччину, Францію, Італію, Іспанію й Португалію. Автори демонструють, як ці країни реагують на російські впливи. Гібридна війна РФ змусила країни-члени ЄС і НАТО гуртуватися та займати єдині позиції відносно Росії. С. Віднянський та А. Мартинов здійснили змістовний і небуденний огляд новітніх досліджень щодо війни як соціально-історичного феномену. А головне, автори монографії вперше в історичній науці представили комплексний огляд позицій різних країн у ставленні до сучасної російсько-української війни. Розглянуто також реакцію міжнародних організацій, зокрема таких як ООН, ОБСЄ та інших.

Автори дослідження висвітлили ключові етапи російсько-української війни та привернули увагу до значущих змін у геополітичному ландшафті останніх років. Точно визначений початок гібридної війни РФ проти України, а саме: від окупації Криму та частин Донецької і Луганської областей у 2014 році. Науковці вдаються до поняття постмодерності для розгляду динаміки сучасних міжнародних відносин та наголошують на деконструкції традиційних ідей геополітики й історичних нарративів, що стають суттєвими в умовах глобалізації.

У монографії здійснено глибокий аналіз сучасної геополітичної ситуації у контексті війни між Російською Федерацією та Україною, особливо подій, які розгортаються з лютого 2022 року. Автори чітко розкривають основні мотиви дій РФ, а саме: бажання відновити імперський статус і неприйняття української нації та державності, і особливо, європейської та євроатлантичної інтеграції України. Особливості російського світоспри-

няття базуються на тиранофільії, лібертофобії, вестернофобії та агресивному нарцисцизмі. Все це складає ідеологію рашизму.

Привертає увагу ретельний аналіз подій, які стались під час війни Росії проти України в період з 2014 по 2023 роки. Автори докладно розглядають вплив цієї війни на геополітичні та глобальні процеси. Особлива увага приділяється ролі України як країни, яка об'єднала Європу та спонукала до консолідації та спільних дій на міжнародній арені. У монографії також переконливо доведено, що війна в Україні сприяла консолідації держав-членів Північноатлантичного альянсу та зміцненню їхнього воєнного потенціалу і збільшенню присутності НАТО в Центральній-Східній Європі.

Варто відзначити, що в монографії чітко вказано на наслідки антиросійських санкцій Європейського Союзу. Автори глибоко аналізують спад видобутку та подорожчання нафти марки «Brent» через ці санкції, а також негативний вплив на доходи та видатки Росії. Розкрито значні фінансові втрати країни. Дослідження показує, як ці санкції вдарили по авіаційній, автомобільній, металургійній та іншим галузям РФ. Важливим аспектом, розкритим у монографії, є вплив російсько-української війни на світову економіку. Автори вказують на зменшення обсягів світової торгівлі на 5% через санкції та контрсанкції, а також переривання логістичних ланцюгів постачання й інші наслідки. Цей аналіз демонструє важливість розуміння того, як глобальні події можуть вплинути на всіх.

Один із ключових аспектів, які висвітлені в монографії — трансформація міжнародних відносин під впливом цієї війни в центрі Європи. Автори розкривають, як війна між Росією та Україною вплинула на зовнішню політику та безпеку багатьох країн. Привернуто увагу до ключових аспектів сучасної міжнародної політики, таких як «авторитаризм», «зростання націоналізму» й «політика ідентичності».

Проаналізовано складну динаміку відносин між країнами Євросоюзу та іншими державами в контексті російсько-української війни. Автори вказують на існування трьох груп країн ЄС щодо реагування на російсько-українську війну. Перша група, названа «партією війни», включає країни, які підтримують Україну та прагнуть її повної перемоги над Росією. До неї входять Естонія, Литва, Латвія, Польща, Словаччина, Чехія. Друга група, названа «партією компромісу», складається з країн, які пропонують переговори та компромісні рішення для завершення конфлікту. До цієї групи відносяться Австрія та Угорщина. Третя група, яку автори називають «страусами», є менш активною в підтримці України та виступає за збереження власних національних інтересів.

Зроблений акцент на ролі Великої Британії, яка виявила однозначну підтримку України, навіть коли була членом Європейського Союзу.

Автори переконливо доводять, що Велика Британія була однією з країн, що надавали Україні критично важливу воєнну допомогу, допомагаючи боронити її від російської агресії. Окрім Великої Британії, автори детально аналізують позиції Польщі, Чехії, Словаччини, Румунії та країн південної Балтії. Дуже важливий контекст зумовлений тим, що ці держави мають власний досвід взаємодії з російським імперіалізмом. Відповідно розглянуто, як цей досвід вплинув на їхню політику щодо України. Аналіз позицій цих країн допомагає розібратися у складних політичних зв'язках та динаміці регіональної безпеки.

Автори також ретельно проаналізували заяви угорських політиків щодо відносин Угорщини з Україною та Росією. Відзначено, що впливовий мер Будапешта Гергей Корачонь і прем'єр-міністр Віктор Орбан висловлювали протилежні думки та заяви на цю тему. Важливим елементом угорських політичних трансформацій стала зміна ідеології партії «Jobbik», яка раніше мала проросійську спрямованість, але змінила свої погляди після початку повномасштабної російської агресії проти України. Геополітичні інтереси Угорщини потребують необхідності підтримки України. Україна отримує певну допомогу від Угорщини, втім вказано на неоднозначність цієї підтримки та на необхідність змін відносин між сусідніми країнами. Звернено увагу на проросійські настрої у окремих країнах, таких як Білорусь, Болгарія, Сербія, а також Словаччина (що, до речі, підтвердили результати парламентських виборів в СР в кінці вересня 2023 р.), і на те, як ці настрої можуть впливати на міжнародну підтримку України. Автори показують, що в цих країнах існують суспільні суперечності щодо розуміння важливості підтримки України та ставлення до Росії.

С. Віднянський і А. Мартинов акцентують увагу на тому, що в оцінці дій Росії у конфлікті, який почався як «гібридна» війна, але згодом перетворився на «гарячий» конфлікт, дуже важливим є оголошення Міжнародним кримінальним судом ордера на арешт Володимира Путіна під підозрою у скоєнні воєнних злочинів проти українського народу. Окрема увага в монографії приділяється інформаційно-пропагандистському супроводу війни, що базується на вразливостях громадської думки в країнах-союзниках України. Цей аспект показує важливість інформаційної боротьби в контексті міжнародних конфліктів та її вплив на міжнародні відносини.

Автори ретельно аналізують висловлювання зарубіжних політиків, експертів, науковців та інтелектуальної еліти, які вказують на різноманітні підходи та погляди на російсько-українську війну. У монографії показані спроби Росії просунути свої наративи та впливати на суспільну думку за кордоном через різних зарубіжних діячів і експертів. Наведені

приклади висловлювань діячів із країн Заходу свідчать про складність міжнародної реакції на війну Росії проти України. Відзначено також реакцію української влади та суспільства на такі висловлювання, а також офіційну реакцію партнерів та союзників України. Це підкреслює важливість громадської мобілізації та дипломатичної роботи для захисту інтересів України. У зв'язку з цим, автори закликають до активної боротьби з російською пропагандою та дезінформацією, вказують на важливість розкриття істини про російсько-українську війну та її історичний контекст. Послідовно розкриваються методи російської пропаганди, її вплив на інформаційний простір. Привернуто увагу до важливості історичних наративів та правдивого представлення подій минулого. Не можна не погодитися з авторами монографії, що існує нагальна проблема визначення сутності та особливостей російської інформаційної війни щодо Заходу та України.

Сучасний світ характеризується множинністю дискурсів, комунікаційних полів та інструментів впливу. Поняття влади і війни є менш лінійними, ніж раніше, і передбачають залучення багатьох сфер: економіки, дипломатії, культурного впливу, енергетики та інформації. Путінська Росія будує власний внутрішній наратив як подолання «приниження» 1990-х років та відповідь на «агресію» західного світу під час розпаду СРСР і після закінчення Холодної війни. Тому своїм завданням сьогодні вона вбачає здійснення «контрудару» проти західної цивілізації і повторне завоювання втрачених зон впливу. При цьому вона використовує здобутки демократичних суспільств, наприклад, цінності множинності, розмаїття, свободи та демократії, а також інформаційно-технологічні інструменти західного походження. Проте використовує їх для протилежних цілей. Замість розмаїття й множинності свобод і можливостей Кремль розвиває розмаїття й множинність інструментів впливу, влади та домінування. Для сучасної Росії інформаційна політика є лише одним із проявів її деструктивної поведінки щодо інших країн світу. Безумовно, інформаційна агресія не існує сама собою, у неї є керівники: президент Російської Федерації, який ставить стратегічні завдання; підлеглі йому міністерства, відомства, спецслужби та державні й недержавні інформаційні ресурси, які ці завдання виконують. Ситуація подається такою, що, мовляв, саме західні країни діють на шкоду російським інтересам, а отже, самій Росії варто вдаватися до дій у відповідь.

Україна напередодні повномасштабного вторгнення перебувала в епіцентрі потужної російської пропагандистської інформаційної діяльності. Агресор проводив вигідну собі політику, маніпулював масовою свідомістю, дезінформував і нав'язував суспільству потрібні погляди. Росія весь час створювала інформаційний майданчик для того, щоби

пропагандистський вплив був якомога комплекснішим і ефективнішим. Цинічна брехня, розпалювання ненависті й нетерпимості, заклики до насильства й застосування широкого кола каналів та агентів усередині України — такою була російська пропаганда в українському інформаційному полі. Йшлося не про одиничні випадки чи короткострокові дії, а про тривалу, заздалегідь сплановану, складну й послідовну інформаційно-психологічну операцію, спрямовану на руйнацію України як такої. У цьому контексті безглуздими та зрадницькими були заклики до миру, пошуків компромісу з Росією. Для Москви єдино можливим компромісом може бути тільки руйнація України.

Автори закликають європейських інтелектуалів та всіх небайдужих до долі України і майбутнього Європи долучитися до зусиль щодо встановлення достовірної інформації про російсько-українську війну й подолання російської пропаганди.

У монографії детально розкрито роль США в підтримці України під час російсько-української війни, висвітлено важливі факти й події. Зокрема, щодо візиту президента США Дж. Байдена до Києва та обіцянки США про подальшу підтримку України. Привернуто увагу до фінансової допомоги США Україні та порівняння видатків США на підтримку України під час російсько-української війни з аналогічними видатками упродовж інших конфліктів, зокрема в Кореї. Важливими є рішення США про постійне введення нових санкцій проти Росії. Показаний також широкий спектр заходів, які вживає для підтримки України Канада, включаючи фінансову, військову допомогу та санкції проти Росії. Відзначається також активність української діаспори в Канаді. Показовою є згадка про позов до суду щодо газопроводу «Північний потік-1».

Автори проаналізували позицію Японії у контексті російсько-української війни: зміна позиції Японії відбувається з 2014 року, коли країна перейшла до підтримки України. Звернуто увагу на конституційні обмеження Японії стосовно її зовнішньої військової активності. Подані конкретні приклади дипломатичних дій Японії, таких як висловлення протесту проти російських військових навчань та надання гуманітарної допомоги Україні. Ці дії свідчать про активну підтримку Японією України. Посилюється роль Японії у співпраці з іншими країнами, зокрема з Великою Британією та США, щодо впровадження додаткових санкцій проти РФ у технологічному секторі. Важливим було рішення Японії подвоїти військові витрати. Це свідчить про зростаючу геополітичну активність країни і її зобов'язання забезпечити свою безпеку та підтримку союзників.

Цікавим є здійснений авторами огляд суспільної думки в Молдові й Туреччині щодо російсько-українського конфлікту. Показано вплив

активної російської пропаганди та дезінформації на суспільство Молдови. Надані результати опитувань вказують на різні, іноді полярні погляди молдовського суспільства на війну Росії проти України. Така позиція певною мірою обумовлена нейтралітетом Молдови, закріпленим у Конституції, і підтримкою громадянами цього статусу.

Автори привертають увагу до політичної ситуації у Туреччині в контексті впливу російсько-української війни на внутрішню політику в цій країні, зокрема на результати останніх президентських виборів та підтримку різних кандидатів. Розглянуто також допомогу, яку Україна отримала від Ізраїлю. Важливою подією було визнання МЗС Ізраїлю воєнних злочинів збройних сил РФ. Це мало здійснити важливий юридичний та моральний вплив на міжнародну реакцію щодо конфлікту.

Подальший аналіз стосується позицій Китаю та Індії. Автори правильно визначили стратегічні протиріччя між цими двома азійськими державами та їхні підходи до ситуації в Україні. Китай використовує війну в Україні як інструмент тиску на США та отримує від Росії стратегічні ресурси. Автори аналізують політику Китаю відносно «російсько-українського конфлікту». Зазначається, що Китай не засудив пряму російську агресію, але при цьому упродовж певного часу неактивно підтримував Росію. Росія дедалі більше стала залежати від Китаю в економічному плані, зокрема через переведення валютних резервів РФ на китайські юані та інші економічні кроки. Це підкреслює важливість Китаю для Росії в умовах санкцій. У монографії розглядається мотивація Китаю в підтримці Росії. Автори вказують на те, що Китай був зацікавлений у тому, щоби російсько-українська війна тривала, оскільки це відволікало увагу США й НАТО від Китаю. Привернуто увагу до історичного контексту відносин між Китаєм і Росією, вказано на нерівноправні договори та територіальні втрати Китаю від Російської імперії. Автори монографії аналізують сучасний світовий порядок, де США та Китай є ключовими гравцями, і вказують на важливість розуміння Китаєм своєї ролі в ньому. Особливу увагу придано дослідженню впливу російсько-української війни на відносини між США та Китаєм. Докладно проаналізовано позиції обох держав, зокрема т. зв. нейтралітет Китаю і співпрацю зі США в питанні врегулювання конфлікту в Україні.

Щодо Індії, то в дослідженні з'ясовано, чому ця країна підтримує «нейтральну позицію» й намагається збалансувати свої інтереси в регіоні. Позиція Індії щодо російсько-української війни обумовлена історичними паралелями, які частина індійських еліт проводить між розпадом СРСР і розпадом колишньої Британської імперії. Цей контекст допомагає зрозуміти сентименти в Індії щодо російських імперських наративів. Автори наголошують на важливості відносин між Індією та Росією, зокрема на

постачанні російської зброї. Цей важливий аспект визначає політичну позицію Індії, яка формально намагається дотримуватися «нейтралітету» щодо війни, але фактично проявляє схильність у бік Росії. Автори вказали на зміну політики Ірану, який став прямим союзником Росії та стратегічним партнером Китаю. Постачання Іраном безпілотників Росії для обстрілів України суттєво впливає на перебіг війни.

Автори дослідження належно вводять читача в геополітичний контекст російсько-української війни та ролі, яку латиноамериканські країни відіграють у ньому. Зокрема, показана позиція Аргентини щодо Росії та України. Важливими є відомості про підтримку української діаспори в Аргентині та обмеження російського «пологового туризму». Ці факти ілюструють трансформацію ставлення Аргентини до війни й показують, що латиноамериканські країни можуть змінювати свою позицію з часом. Роль Бразилії і президента Лула да Сілви в контексті російсько-української війни показана спробами пропонувати посередництво та підтримку українського мирного плану. Втім небезпідставними є звинувачення Бразилії у підтримці російсько-китайської пропаганди. Показана позиція Куби та Венесуели, зокрема визнання «ДНР» і «ЛНР» та підтримка російської агресії. Привернуто особливу увагу також до активної російської пропаганди в латиноамериканських країнах і важливості боротьби з нею. Надані приклади фейків, які поширюються РФ у регіоні.

Автори монографії також детально зупиняються на впливі Росії на країни Африки в контексті російсько-української війни. Відзначено роль Південно-Африканської Республіки як фактичного союзника Російської Федерації. Водночас ордер на арешт В. Путіна, виданий Міжнародним кримінальним судом, вплинув на позицію ПАР щодо можливого його візиту на саміт БРІКС. Це свідчить про вплив міжнародного правосуддя на міжнародні відносини та можливу дипломатичну ізоляцію Росії. Загроза голоду через переривання постачання продуктів харчування та зерна, як ключового фактора, впливає на позицію африканських країн.

На прикладі голосувань у Організації Об'єднаних Націй автори демонструють, що багато країн залишилися нейтральними, а деякі прямо підтримують Росію. Певна частка країн-членів ООН регулярно не беруть участі в голосуванні резолюцій, спрямованих на захист суверенітету України й засудження російської агресії. Це, безумовно, свідчить про складну природу міжнародних відносин у контексті конфлікту. Міжнародні відносини під впливом російсько-української війни стають складнішими та непередбачуванішими.

Автори монографії ретельно проаналізували роль Організації Північноатлантичного договору щодо України в протистоянні Росії. Вказано на місце альянсу в підтримці демократичних цінностей та захисті євро-

атлантичної безпеки та важливість консолідації зусиль перед російською агресією. Водночас звернуто увагу на існуючі конфлікти та непорозуміння в євроатлантичній спільноті. Це може бути використано Росією для руйнування єдності альянсу. Згадані різні варіанти розвитку подій, включаючи можливий обмін територіальних поступок України на швидкий вступ до НАТО.

Розширення НАТО на схід завжди сприймалося Росією негативно, але не вело до реальних кроків у відповідь. Єльцинська Росія погодилася зі вступом Польщі, Угорщини, Чехії, а вже путінська — з приєднанням Болгарії, Естонії, Латвії, Литви, Румунії, Словаччини, Албанії, Хорватії, Чорногорії та Північної Македонії. Немає й тепер жорсткої реакції на вступ Фінляндії та перспективу вступу Швеції. Українська ж євроатлантична інтеграція для Росії перебуває в іншому вимірі й розглядається як пряма загроза РФ. Бо концептуально існування незалежної України вважається там «окупацією території Росії»! В. Путін певен, що НАТО не просто допомагає Україні, а загрожує самій Росії. Загроза ця полягає в позбавленні її можливості ліквідувати українську державність. Саме тому Україну варто запросити до альянсу та надати членство у прискореному форматі та в такий спосіб реалізувати одну з українських зовнішньополітичних конституційних настанов. Лише повноцінне членство в Організації Північноатлантичного договору гарантуватиме незалежність і позбавить Україну російських зазіхань.

У рецензованій монографії представлений важливий історичний контекст для розуміння розвитку ОБСЄ, вказано, зокрема, на ключові події та рішення, ухвалені цією організацією протягом останніх років. Здійснено цікавий огляд взаємодії України з різними регіональними та субрегіональними міжнародними організаціям, зокрема Організацією Чорноморського економічного співробітництва та Центральноєвропейською ініціативою. Ретельно проаналізовані дії України, Росії та інших країн-членів цих організацій. Наголошується на важливості України в Чорноморському регіоні та в Центральній Європі. Вказується на об'єктивні геополітичні інтереси України в розвитку цих відносин. Наголошено на ролі регіональних організацій у підтримці євроатлантичної та європейської інтеграції України. Загалом, автори дослідження переконливо довели, що Росія розраховувала на розділеність міжнародного співтовариства та намагається грати на протиріччях усередині Європейського Союзу. Варто зазначити, що в позиціях деяких країн поступово відбуваються трансформації, що звісно не могло бути відображено в монографії (де віддзеркалено ситуацію станом на середину 2023 року).

Загалом, аналіз змісту монографії С. Віднянського й А. Мартинова засвідчує якість отриманих результатів. Сформульовані у висновках

рекомендації відзначаються ґрунтовністю. Більшість із них мають реалістичний і змістовний характер, але виникають певні сумніви щодо можливостей реалізації, передусім через відсутність навіть теоретичних можливостей відходу Росії від своєї агресивної політики, а також через брак політичної волі наших західних партнерів.

Російська агресія проти України стала найпотужнішим за останні десятиріччя чинником дестабілізації європейського проекту, проте реального усвідомлення цього досі не прийшло. Європейські політичні та інтелектуальні еліти здебільшого не склали повною мірою іспиту щодо дотримання демократичних ліберальних цінностей стосовно сходу Європи. Росія ж із притаманним їй есхатологічним підходом вважає, що це навіть не війна за Донбас чи Україну (такою вона є лише за формою). Для РФ це війна за величезну Росію і весь руский мир. А загалом — ціннісна війна за майбутнє людства.

Водночас є певні пропозиції до авторів монографії. Незрозуміло, чому в назві розділу 7 йдеться про реакцію арабських країн, але в тексті їх немає. Хоча в іншому розділі є згадка про позиції Алжиру та Єгипту. На наш погляд, заслуговує на увагу важлива і, загалом проукраїнська, позиція Лівану.

На нашу думку, Японію не варто було згадувати в розділі 8, оскільки в ньому йдеться про позиції несимпатиків України, представників «глобального півдня» та Китаю. Адже позиція Японії, як і Південної Кореї, спрямована на всебічну підтримку України.

Ще на наш погляд, було би варто приділити більше уваги діяльності українських дипломатичних установ у різних країнах, згадати, як саме вони тримають дипломатичний фронт російсько-української війни.

Проте ці пропозиції носять непринциповий характер.

Загалом, рецензована монографія, безперечно, заслуговує на високу оцінку й посяде гідне місце серед досліджень у сфері міжнародних відносин та національної безпеки. Написана доступною мовою, вона знайде свого читача не лише в особі фахівця-міжнародника, історика, політолога, соціолога, юриста, але буде корисна всім, хто цікавиться питаннями протидії російській агресії та сучасних міжнародних відносин. Рецензована наукова праця — актуальне, новаторське за своєю концепцією дослідження, що відповідає всім сучасним вимогам.

Україна вже позиціонувала себе як форпост західної цивілізації. Перемога над російською агресією, зокрема й гібридною, можлива лише шляхом консолідації Заходу (і України як його невід'ємної частини).

Отже, монографія Степана Віднянського та Андрія Мартинова «Російсько-українська війна та міжнародне співтовариство» є актуальною й важливою для наукового дискурсу, оскільки вона розглядає ключові

моменти міжнародної реакції на російську агресію в Україні та наголошує на важливості дипломатичних зусиль для досягнення миру й посилення безпеки у світі. У монографії висловлено надію на раціональні рішення у вимірах російсько-української війни з урахуванням національних інтересів України. Це підкреслює позитивний настрій авторів щодо майбутнього.